

ІНТЭРТЭКСТУАЛЬНЫЯ ЁКРАПІНЫ Ў ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫМ МАЎЛЕННІ (на матэрыяле газеты “Гомельская праўда”)

Пад інтэртэкстуальнасцю трэба разумець з’яву, якая ўзнікае ў выніку выкарыстання стваральнікам тэксту алюзій, рэмінісцэнцый, цытат і іншых стылістычных прыёмаў для прыдання ўласнаму твору адпаведнага мастацкага каларыту шляхам свядомага або падсвядомага ўключэння ў структуру ўласнага тэксту чужых тэкстаў або іх фрагментаў; імпліцытных і экспліцытных спасылак на ўласныя ці іншыя аўтараў творы; узгадвання агульна вядомых гістарычных дат, уласных імёнаў, а таксама назваў географічных аб’ектаў, з якімі звязаны некаторыя прэцэдэнтныя сітуацыі.

Праблема існавання ў сітуацыі постмадэрну публіцыстыкі як “найвышэйшага віду грамадска-палітычнай літаратуры, галоўным прызначэннем якой з’яўляецца палітычнае асэнсаванне рэчаіснасці шляхам спалучэння рацыянальна-аналітычнага і эмацыянальна-вобразнага спосабаў распрацоўкі жыццёвай сітуацыі з мэтай аператыўнага дасягнення канкрэтнага выніку” (*Стральцоў Б. В. Метад і жанр. Асновы творчага майстэрства журналіста. Мн.: БДУ, 2002. С. 43*), не знайшла свайго навуковага вырашэння. Інтэртэкстуальныя ёкрапіны ў публіцыстычным маўленні як адметныя рысы так званай постмадэрнісцкай манеры пісьма ўяўляюць сабой цікавы матэрыял для грунтоўнага сцыенталагічнага аналізу.

Разгледзім інтэртэкстуальныя прыёмы і праілюструем іх ужыванне прыкладамі з газеты “Гомельская праўда”. Журналісты гэтага сродку масавай інфармацыі часам звяртаюцца да алузіі – узгадвання вядомага тапоніма, антрапоніма, якой-небудзь гістарычнай даты; рэмінісцэнцыі – прыёму нагадвання знаёмай фразы з іншага твора; цытаты – наўмыснага ўвядзення ва ўласны твор чужых выказванняў; прыёму інтэрстылёвага таніравання – уключэння ў тэкст пэўнага стылю элементаў іншага. Прааналізаваны фактычны матэрыял можам кваліфікаваць па тыпах:

- антрапанімічная алузія (прэцэдэнтны антрапонім) – уласнае імя (Цыцэрон, Ленін, Усяслаў Чарадзей), пры выкарыстанні якога аўтар намагаецца стварыць пэўны, патрэбны для рэалізацыі мастацкай задумы, гісторыка-культурны кантэкст.

“О том, как железный “Феликс” отправил счеты в утиль” (26.08.2006);

- сітуацыйная алузія (прэцэдэнтная сітуацыя) – вядомая сітуацыя, натуральна-праўдзівая або выдуманая (вяртанне блуднага сына, Нюрнбергскі працэс, абвяшчэнне БНР), звязаная з шэрагам пэўных асацыяцый і канатацый, узгадванне якой павінна адбівацца на чытацкім успрыманні аўтарскага тэксту.

“Дорога раздора” (20.07.2006);

- тапанімічная алузія (прэцэдэнтны тапонім) – назва вядомага географічнага аб’екта (рака Няміга, Кулікова поле, Ватэрлоо), узгадванне якой дазваляе стварыць у свядомасці рэцыпіента інфармацыі пэўную карціну асацыяцый, звязаных з гэтым тапонімам

“В Москву, себя показать” (21.09.2006);

- хрананімічная алузія (прэцэдэнтны гістарычны хранонім) – узгадванне пэўнай, шырока вядомай даты, прамежка часу, якія ўвайшлі ўжо ў гісторыка-культурны дыскурс (1 верасня, 8 сакавіка, 22 чэрвеня) і выклікаюць у чытацкай аўдыторыі патрэбныя аўтару асацыяцыі.

“Кожны дзень як адзін, як бясконцы дзень сурка” (28.09.2006);

- імпліцытная рэмінісцэнцыя (прэцэдэнтны тэкст схаваны) – завуалёваная аўтарская ўскосная спасылка на іншы тэкст, адсылка да іншага твора.

“Давайте, встречаться, общаться, дружить” (28.09.2006);

- экспліцытная рэмінісцэнцыя (прэцэдэнтны тэкст яўны) – разлічаная на чытацкае пазнаванне, ускосная адсылка да іншага тэксту, да знаёмай чытачу фразы з іншага твора.

“Казнить, нельзя помиловать” (16.09.2006);

- уласна цытата (прэцэдэнтнае выказванне) – уключэнне аўтарам ва

ўласны твор яўных, не змененых элементаў чужога тэксту, чужога выказвання.

“Колдуй баба, колдуй дед...” (19.09.2006);

- **трансфармаваная цытата** (мутапрэцэдэнтнае выказванне) – перапрацаваны, трансфармаваны з мэтай рэалізацыі пэўнай мастацкай задумы элемент чужога твора, чужога тэксту, уключаны аўтарам ва ўласны твор.

“Почем воздух для народа” (26.09.2006);

- **інтэрстыльёвыя ўкрапіны** – лексічныя адзінкі аднаго стылю, уключаныя аўтарам ва ўласны твор іншага стылю з мэтай стварэння пэўнага каларыту і спараджэння ў чытача пры рэцэпцыі тэксту адпаведных асацыяцый.

“Носить ленточки с белорусской символикой в лагере стало круто...” (28.09.2006);

- **інтэрлексемы** (інтэртэкстуальныя лексемы) – канататыўна афарбаваныя моўныя адзінкі абмежаванай сферы выкарыстання, якія ўжываюцца аўтарам замест агульна прынятых для адлюстравання ў тэксце пэўнай рэальнай сітуацыі.

“Но мы, белорусы, конечно, всех «порвали!»” (28.09.2006).

У адрозненне ад рэспубліканскіх газет, беспадстаўна перанасычаных інтэртэкстуальнымі адзінкамі, “Томельская праўда” дэманструе нізкую частотнасць іх наяўнасці, пры тым, што каля 80 % усіх інтэртэкстуальных элементаў нумара было зафіксавана на старонках маладзёвай укладкі газеты.

Рэдактарска-канцэптуальны аналіз уключэння інтэртэкстуальных адзінак у структуру публіцыстычных артыкулаў газеты “Томельская праўда” паказаў, што і рэгіянальным СМІ ўласціва неабгрунтаванае ўжыванне інтэртэксту. Напрыклад, публіцыстычны артыкул “Лес рубят – деньги летят?” (26.09.2006) мае падзагалавак “Как продать “зеленого друга”. У заглаўку аўтар матэрыяла Лілія Вялічка ўдала выкарыстала трансфармаваную цытату, у падзагалоўку – імпліцытную рэмінісцэнцыю, якая была створана па мадэлі: “зеленый змий” – “змий” + “друг” = “зеленый друг” (“зеленый друг” – “белое золото”). Такая інтэрферэнцыя ў моцнай пазіцыі тэксту (у падзагалоўку) уводзіць чытача ў зман, адцягвае яго ўвагу, выклікае адмоўныя асацыяцыі, замінае ўспрымання і інтэрпрэтацыі матэрыялу.

“Идет охота на грибы. И на грибников” (16.09.2006.) – заглавак артыкула пра “ціхае паляванне”. У заглаўку выкарыстана трансфармаваная цытата з песні Уладзіміра Высоцкага. Беспадстаўна зменены радок “идет охота на волков” не суадносіцца са зместам публіцыстычнага твора, у выніку чаго тэкст-донар і тэкст-рэцыпіент узаемааддаляюцца, моўныя

карціны свету аўтара і чытача не супадаюць, інтэртэкстуальны элемент не адпавядае патэнцыйным ведам суб'екта камунікацыі пра апісаную сітуацыю. Акрамя таго, трэба адзначыць, што гэтая песня з'яўляецца прэцэдэнтным творам для "Гомельскай праўды", таму што ў папярэднім нумары газеты быў надрукаваны артыкул "Идет охота на телефоны сотовые" (14.09.2006.). Такім чынам, можна канстатаваць, што гэтая маўленчая формула становіцца інтэртэкстуальным штапам, "які трэба разглядаць як негатыўную з'яву" (Цікоцкі М. Я. *Стылістыка беларускай мовы*. Мн.: *Універсітэцкае*, 1995. С. 4).

Неабгрунтаванае выкарыстанне эмацыянальна-ацэначных, экспрэсіўных і канкрэтна-пачуццёвых лексічных сродкаў, у тым ліку і інтэртэкстуальных, прыводзіць да парушэння асноўных прынцыпаў фарміравання і існавання публіцыстычнага дыскурса: камунікатыўнай агульназначнасці і агульнаразумеласці моўных адзінак, з якіх будзецца журналісцкі тэкст.

Наталля Зубчонак

АБИТУРИЕНТ – СТУДЭНТ – ЖУРНАЛІСТ (аб праблемах і перспектывах супрацоўніцтва факультэта журналістыкі БДУ з рэгіянальнымі СМІ)

Падрыхтоўка прафесійных журналісцкіх кадраў для рэгіянальных сродкаў масавай інфармацыі сёння з'яўляецца адной з першасных задач як для факультэта журналістыкі, так і для дзяржавы ўвогуле. Рэдакцыі раённых газет не на 100% забяспечаны спецыялістамі з вышэйшай журналісцкай адукацыяй. На пасадах карэспандэнтаў, загадчыкаў аддзелаў працуюць прадстаўнікі самых розных прафесій. Некаторыя з іх не маюць нават вышэйшай адукацыі, але з цягам часу паспяхова авалодваюць прафесійнымі навыкамі. Зразумела, што такая сітуацыя не можа лічыцца нармальнай і патрэбна нешта рабіць, каб яна змянілася.

На жаль, зараз працэнт паступлення на факультэт дзяцей з рэгіёнаў рэспублікі невялікі. Студэнтамі галоўнай ВНУ краіны становяцца ў асноўным выпускнікі гарадскіх школ. Менавіта ім сёння адкрыты ўсе дарогі.

Шматгадовая практыка прыёмнай кампаніі паказвае, што тых мерапрыемстваў, якія праводзяцца Міністэрствам адукацыі, БДУ па падтрымцы таленавітай моладзі, недастаткова. Абітурыенты з вёсак часцей за ўсё вяртаюцца дадому, не вытрымаўшы ўступных выпрабаванняў.

Некалькі год запар выпускнікам сельскіх школ да набраных на ўступ-